

МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА ТА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА

<https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2024.35.12>

УДК 327:339.9(100)

Анна Карнаух,

*кандидатка політичних наук, доцентка, доцентка кафедри політичних наук,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4329-5684>; email: annakarnayh76@gmail.com*

Богдан Вовк,

*студент спеціальності «Політологія»
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-1476-2769>; email: 20fjsp.b.vovk@std.npu.edu.ua*

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ ТА ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СВІТУ

Актуальність теми статті полягає у тому, що останнім часом наша планета все більше під загрозою, ряд глобальних проблем, від яких залежить майбутнє людства і які досі залишаються нерозв'язаними, розширюється. Вони проявляються у всесвітньому масштабі та стосуються усіх міжнародних аспектів. Актуальним є також сутність небезпеки російсько-української війни, яка приносить втрати та багато важких глобальних наслідків, які порушують світовий порядок. Сучасна фаза цієї глобальної війни кинула тотальний виклик глобалізації світу. Військове вторгнення Росії в Україну можна розглядати як кульмінацію обумовленого цивілізаційним вибором конфлікту, яка відбувається на тлі кризових явищ глобального характеру.

Мета статті полягає у з'ясуванні особливостей глобальних викликів та проблем, які відбуваються, та осмислення їхньої значимості в сучасному світі. Сюди також входить визначення актуальних загроз і викликів сучасних глобалізаційних процесів та які збитки вони можуть наносити стабільному розвитку всепланетної цивілізації.

***Ключові слова:** глобальні виклики, глобальні загрози, глобальні проблеми, глобальні ризики, світовий порядок, міжнародний тероризм, глобальний вимір війни.*

Вступ. На початку XXI ст. на світовій арені відбулися суттєві зміни, які протягом тривалого часу визначатимуть головні напрями розвитку людства. Внаслідок глобальних трансформацій формуються принципово нові риси світового порядку, а міжнародні процеси проявляються у вигляді суперечливих тенденцій, постійно виникають нові виклики та загрози міжнародній безпеці. Глобалізація перетворила світ із сукупності окремих, відокремлених держав на глобальну систему зі специфічними моделями влади, ієрархії та взаємовпливу. Перетворення старих структур на загальносвітову цілісність пов'язується насамперед із вирішенням найважливішої проблеми сучасності – забезпеченням керованості й управління глобальними процесами, що серед іншого генерують системні, в тому числі політичні ризики для функціонування національних держав і їх спроможності забезпечувати поступальний розвиток керованих ними соціетальних систем.

Особливістю глобалізаційних викликів і загроз є те, що вони можуть походити зі сфери, що не контролюється окремими державами, а, на відміну від загроз геополітичного типу, формуються позадержавними суб'єктами, які внаслідок глобалізаційних процесів набувають міжнародної ваги та прагнуть впливати на політику окремих держав. Сучасний технологічний, економічний, інформаційний розвиток призвів до появи широкого кола загроз нового типу та підсилив потенційність існуючих загроз, таких як міжнародний тероризм, кібертероризм, розповсюдження ядерної зброї, торгівля людьми і т. д. Це породжує невизначеність міжнародного простору безпеки та підвищує протистояння між міжнародними акторами.

Виникнення багатьох глобальних проблем – це побічний продукт зростання виробництва, а значить, і пов'язаних із ним техніки й науки на певній стадії їх розвитку. В

залежності від сфер життєдіяльності існують різні глобальні проблеми, наприклад, демографічна, продовольча, енергетична, сировинна, екологічна, економічна, політична проблеми, проблеми миру та роззброєння і т. д.

В Україні вже понад десять років триває війна на виснаження, яку розпочала Росія проти нашої державності. Водночас відбуваються глибокі зміни у світі на тлі усвідомлення глобальних проблем безпеки, які постали перед світовою спільнотою. Це і переоцінка цінностей у всіх сферах суспільного життя. Це і виклики воєнного, суспільно-політичного та соціально-економічного характеру, які об'єктивно породжують загрози національній безпеці України.

Мету статті можна окреслити таким чином: зрозуміти сутність та значення таких основних категорій як «глобальні загрози», «глобальні виклики», «глобальні проблеми»; з'ясувати, які найчастіше виникають виклики і загрози у міжнародній спільноті та різновиди глобальних проблем; осмислити ступінь небезпечності повномасштабної російсько-української війни для всього світу; визначити різноманітність та вагомість глобальних проблем, які є перешкодою для нормального розвитку сучасного світу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сьогодні маємо багато наукових досліджень, присвячених розгляду особливостей загроз, проблем і викликів, які виникають у глобалізованому світі. Зокрема, значущі роботи зі зазначеної тематики опублікували такі дослідники, як Т. Гончарова, О. Бруснецова, І. Зозуля, Н. Лубкович, О. Потіха, А. Голіков, Г. Ситник, О. Хаєцька, М. Івашов, С. Сардак та ін. Опираючись на основні категоріальні поняття, про які ми говоримо, можна стверджувати, що в політології поки не сформоване комплексне та загальнотеоретичне визначення деяких понять, які мають нерозривний зв'язок із глобалізацією. Тож можна констатувати, що ця проблема потребує подальшого дослідження саме на рівні теоретичного пізнання.

Методами дослідження є сучасні загальні та спеціальні методи наукового пізнання, серед яких аналіз, синтез, індуктивний і дедуктивний методи, узагальнення, абстрагування, прогнозування. Опираючись на різні аналітичні джерела, такі як статті, матеріали конференцій, вісники, сформовано цілісне уявлення про потенційність глобальних загроз, проблем і викликів у сучасному світі.

Результати та дискусії. Проблеми глобалізації та глобальних викликів сучасного суспільства в аспекті нової невизначеності реальності, нестабільності соціальних процесів висвітлені в роботах вітчизняних фахівців. Особливо це стало характерним для більшості дослідників української академічної школи глобалістики. У колективних публікаціях представників цієї школи О. Білоруса, Д. Лук'яненко, Ю. Мацейка, Ю. Пахомова, О. Зернецької та ін. вперше дається комплексна спроба вирішення проблем глобалістики та глобальних проблем сучасності, зокрема, політичної, економічної, інформаційної, соціальної, екологічної. Сучасне вивчення глобальних ризиків безпосередньо пов'язане з глобалізованим суспільством, при цьому глобалізація як чинник, що інтенсифікує зазначені виклики. Ці аспекти відображені в роботах української дослідниці Є. Тихомирової. Вітчизняні вчені Ю. Пахомов та Ю. Павленко розвивають ідеї викликів у розвитку сучасного суспільства з позиції синергетики.

«Глобальні виклики» – це будь-які глобальні тенденції розвитку чи деградації, що несуть потенціал для серйозних глобальних дій, можуть створити гуманітарні та політичні потреби і змінити оточуюче середовище, в якому міжнародні актори діятимуть найближчими роками, тобто це сукупність соціально-природних проблем, від вирішення яких залежить соціальний прогрес людства і збереження цивілізації. «Глобальні тренди» – це тривалі події, які відбуваються в теперішньому часі та можуть сприяти посиленню глобальних викликів та/або зміні співвідношень між ними (Шевченко, 2017, с. 140-141).

У фахових дослідженнях, присвячених глобалізації, розрізняють глобальні виклики та глобальні загрози. Глобальні виклики позначають світові проблеми загального характеру. Вони є наслідком нових факторів у світовому розвитку, що порушують стабільність

нормального функціонування механізмів відтворення суспільного життя, міжцивілізаційних, міжнародних політичних і економічних відносин у межах існуючого світового порядку.

Поняття «загроза» визначається конкретикою, зі зазначенням безпосереднього джерела. До конкретних військово-політичних і економічних глобальних загроз відносяться тероризм, релігійний екстремізм, етнічна ворожнеча, неконтрольована міграція, незаконна торгівля зброєю та ін. Всі ці загрози на міжнародному рівні визнаються як найбільш актуальні та як такі, що викликають необхідність негайних дій щодо їх усунення (Антиненко, 2020, с. 175). Протягом усієї історії людство відчувало різного роду загрози що зашкоджували здоров'ю, безпеці, добробуту, життю. Але у середині ХХ ст. у зв'язку з розгортанням глобалізаційних процесів почали формуватися й глобальні загрози, які поступово перетворилися на глобальні проблеми та почали загрожувати безпеці суспільства. Одні глобальні загрози є споконвічними і не залежать від волі та дій людей, а інші сформовані внаслідок сучасних процесів розвитку суспільства. Наприклад, глобальна загроза руйнування Землі за рахунок внутрішніх природних сил або позаземного впливу є споконвічною, а загроза руйнації нашої планети внаслідок антропогенного впливу – новою глобальною суспільною загрозою підконтрольною світовій спільноті. Така обставина обумовлює необхідність дослідження шляхів нівелювання впливу небезпечних чинників на суспільство, тому що до традиційно визнаних глобальних суспільних загроз, таких як небезпека руйнації планети, зміна природних умов, погіршення екології, забруднення навколишнього природного середовища, незахищеність людини, неможливість передбачення загрозливих явищ і т. д., починають додаватися нові глобальні загрози, сформовані минулими та сучасними поколіннями (Сардак, 2010, с. 2).

Глобальний ризик визначають як подію, що за умови її виникнення, матиме значний негативний вплив на регіони світу та групи країн протягом найближчого десятиріччя (П'янкова, 2015, с. 33).

В останнє десятиріччя міжнародна спільнота зіткнулася з низкою викликів та загроз міжнародному миру та безпеці.

Глобальні проблеми, з одного боку, зумовлюють необхідність спільних зусиль держав для їх розв'язання, а з іншого – нівелюють значущість національних зусиль в міжнародних відносинах і, таким чином, розмивають національний суверенітет. Тому, на перший погляд, здається, що в умовах глобалізації орієнтація на національні держави в питаннях міжнародної взаємодії є шляхом в минуле. Водночас має місце певне ослаблення впливу держав в зовнішньому середовищі, тенденція до зростання пріоритетності інтересів міжнародного співтовариства над національними та більша відкритість національних кордонів і ринків, зокрема для товарів і послуг. Виклики та загрози, які виникають у міжнародному середовищі через трансформації під впливом глобалізації світового порядку, зумовлюють необхідність належного управління міжнародними відносинами.

Світовий порядок – це фіксований спосіб регулювання та стан міжнародних відносин в середовищі, де є і продовжують виникати десятки суверенітетів зі своїми системами цінностей, устремліннями (Ситник, 2023, с. 8). Глобальні проблеми – це всезагальні проблеми, що відзначаються загальнопланетарним за своїми масштабами і значенням характером, пов'язані з життєвими інтересами народів усіх країн, становлять загрозу життю для всього людства і можуть бути вирішені спільними діями всіх країн світу. Серед глобальних проблем найчастіше фігурують проблеми миру та роззброєння, екологічна, демографічна, енергетична, сировинна, продовольча, подолання бідності та відсталості, проблема освоєння та використання ресурсів Світового океану, освоєння та використання космосу. Глобальні проблеми є об'єктами дослідження ряду й інших наук: світової економіки, соціології, права, біології, географії, екології, океанології та ін.

Специфіка глобальних проблем полягає в наявності ряду спільних рис:

- кожна з проблем і всі разом принципово важливі для майбутнього людства. Затримка з їх вирішенням становить смертельну загрозу цивілізації або деградацію умов життя і виробничої діяльності на Землі;

- у них проявляється поглиблення й ускладнення світогосподарських зв'язків та інтернаціоналізація інших суспільних процесів на землі; їх розв'язання можливе лише за умови об'єднання зусиль усіх держав і народів. Найзагальнішою причиною загострення глобальних проблем є криза індустріальної цивілізації внаслідок: безсистемної, безконтрольної, безмежної утилізації природних ресурсів; низького рівня технологічної культури виробництва; максимізації, а не оптимізації темпів економічного зростання; домінування технократичного підходу, послаблення антропогенних засад; масштабного впливу людської діяльності на навколишнє середовище й необмеженого втручання людства у біосферу (Гончарова, 2017, с. 232).

Серед найбільш небезпечних зовнішніх викликів і загроз нової епохи різними ученими вирізняються: різка активізація міжнародного тероризму, загальне збільшення його масштабів і розширення географічних рамок; зростання міжнародної злочинності, що охоплює все нові сфери, зокрема незаконний оборот наркотичних засобів і психотропних речовин, кіберзлочинність, контрабанду зброї та радіоактивних матеріалів, торгівлю людьми, боротьбу з піратством і ін. В умовах глобалізації міжнародний тероризм має розглядатися не тільки як загроза окремо взятим державам, а й виклик усьому людству. Це зумовило перелік принципово нових характеристик терору епохи глобалізації найрозвиненіших країн.

Міжнародний тероризм глобального рівня – новий феномен у світовій політичній ситуації. Звичайно, терор як інструмент політичної боротьби має багатовікову історію. Проте зараз вигляд міжнародного тероризму розмитий, і навіть спроби дати його точне визначення серйозно ускладнені. З. Бжезинський навіть висловив побоювання в тому, що тероризм перетворюється на якийсь абстрактний феномен, без жодної мотивації. Не намагаючись дати універсальне визначення міжнародного тероризму, ми цілком можемо сформулювати головну небезпеку, з якою сьогодні стикається світове співтовариство, зокрема й Україна. Мова йде про експансію радикального ісламу, який використовує методи терору для досягнення домінування в масштабах планети (Івашов, 2012, с. 85-86). Явище сучасного міжнародного тероризму виникає як певна реакція прихильників традиції на глобалізаційні виклики й означає посилення фундаменталістських орієнтацій традиційних суспільств. Яскравим свідченням цієї думки є сучасний Іран або поведінка Аль-Каїди (Парахонський, Яворська, Резнікова, 2013, с. 42).

Внаслідок впровадження сучасних інформаційних технологій розвинулись нові форми злочинів, такі як комп'ютерна злочинність і комп'ютерний тероризм. Кібертероризм – це нова форма тероризму, при якій для досягнення своєї мети, терористи використовують комп'ютери, мережі та інші сучасні інформаційні технології. Комп'ютерні злочини мають певну специфіку стосовно механізму здійснення та приховування, характеризуються високим рівнем латентності та низьким рівнем розкриття. Гіпотеза, що сучасні терористи використовують Інтернет в основному як засіб пропаганди, для передачі інформації вже морально застаріла. Арсенал кібертерористів – різноманітні віруси, логічні бомби, троянські програми та інші засоби – все частіше перетворюються на реальну зброю. Починаючи від атаки вірусу Stuxnet на Іран у січні 2009 р., масштаби та збитки від кібератак надзвичайно зросли. Росія, Китай, Північна Корея, Іран, Сполучені Штати та Ізраїль мають потужні можливості для кібер-війни (Мальський, Вовк, Кучик, Байор, 2018, с. 122-123).

Однією із глобальних небезпек є міграція. Основні чинники, які змушують людей покидати свій дім: війна, дискримінація, відсутність роботи або низька заробітна плата, навчання. За даними Звіту з міжнародної міграції, за останні десятиліття у світі спостерігається стійка тенденція до зростання чисельності міжнародних мігрантів. У 2020 р. найбільша частка – 74% за віковою ознакою у структурі міжнародних мігрантів належала працездатним особам віком 20 – 64 роки, 14% – особам молодше 20 років, близько 12 % – старшим 60 років. Із загальної чисельності міжнародних мігрантів 52% були чоловіки, а 48% – жінки. Ці показники свідчать про те, що мігрує в інші країни переважно молоде та працездатне населення, що складає значну загрозу втрати трудового ресурсу для країн-експортерів робочої сили. Департаментом економіки та соціальних питань ООН розроблено

довгостроковий прогноз показників чистої швидкості міграції з 2020 до 2100 р. За прогнозами, у світі буде зберігатися стійка тенденція до зростання міграційних потоків з країн менш розвинутих регіонів світу у країни з високим рівнем доходу (Добровольська, 2021, с. 40).

В епоху глобалізованого світу, пов'язаного інформаційними технологіями і взаємозалежністю країн, та наявності гібридного контексту воєн, загроз і безпеки, серед непрямих загроз можемо вказати:

- надання преференцій одним країнам і нехтування інтересами інших;
- нездатність виокремити наслідки загроз та їхні першопричини;
- готовність пожертвувати інтересами однієї з країн, заради ефемерної безпеки;
- невиконання договорів і домовленостей, в основі яких є/були гарантії безпеки;
- нездатність міжнародних структур покарати винних і викоринити загрози безпеці;
- розбалансування існуючої системи безпеки, колапс безпекових домовленостей;
- сек'юритизація міжнародних відносин, яка дає змогу застосовувати радикальні

безпрецедентні заходи «для забезпечення безпеки» (Федина, 2017, с. 127).

Існує дуже багато класифікацій глобальних проблем сучасності. Однією з найбільш популярних є запропонована норвезьким соціологом Й. Галтунгом, котрий визначив чотири критичні ситуації, з якими зіткнулося людство у другій половині ХХ ст.:

- 1) криза насильства і загроза насильства, що тепер проявляється у загрозі міжнародного тероризму;
- 2) криза зuboжіння та загроза бідності;
- 3) криза відторгнення окремих осіб та соціальних груп і загроза загального придушення прав людини;
- 4) криза навколишнього середовища і загроза локального порушення екологічного балансу.

Більш традиційною є класифікація, запропонована польським політологом А. Боднаром, який виокремлює:

- 1) ядерну загрозу знищення цивілізації;
- 2) проблему вичерпання природних ресурсів, зокрема енергетичних;
- 3) екологічні проблеми;
- 4) продовольчу проблему, тобто проблему забезпечення продовольством населення Землі, яке постійно зростає;
- 5) демографічну проблему, тобто проблему відтворення та міграції населення, формування його освітнього потенціалу, працевлаштування;
- 6) проблему охорони здоров'я;
- 7) проблему використання космосу в мирних цілях (Вегеш, 2008, с. 337-338).

Глобальний вимір війни – це поняття, яке використовується для опису міжнародних конфліктів, що мають широке географічне охоплення та значну взаємодію між країнами та регіонами світу, а також можливості впливу війни на всю планету і населення загалом, а не тільки на певні території чи національні групи.

Зважаючи на сучасні геополітичні та технологічні реалії, глобальний вимір російсько-української війни може мати різноманітні форми та прояви. Однією з таких форм є економічна війна, коли країни використовують економічний тиск на інші країни, такі як санкції, щоб досягти своїх політичних цілей. Це може мати серйозні наслідки для економіки та населення країн, які зазнають економічного тиску. В такій формі як кібервійна, країни або хакерські групи використовують комп'ютерні технології для атак на інфраструктуру, системи комунікації та інші об'єкти в інших країнах. Також можлива гібридна війна, яка охоплює елементи кібервійни, пропаганду та інформаційну війну, спрямовані на дестабілізацію суспільства та зміну політичного курсу країни.

Наступна форма – це конвенційна війна, в якій використовується звичайна зброя та техніка, така як танки, авіація, артилерія, зброя піхоти та інші засоби. Ця форма війни може бути дуже смертоносною та має серйозні наслідки для населення та інфраструктури країн.

Нарешті, ядерна війна, коли країни використовують ядерну зброю. Це може призвести до глобального наслідку для всього світу, масове знищення населення та радіоактивне забруднення навколишнього середовища.

Глобальний вимір війни для України полягає в тому, що конфлікт вже став причиною міжнародної ескалації та наслідків для всього світу. Росія, як велика держава з потужною армією та ядерною зброєю, розв'язала війну, і будь-який конфлікт з нею може мати серйозні наслідки для міжнародної безпеки (Зозуля, 2023, с. 55-56).

Гуманітарна катастрофа в Україні – це частина російської воєнної стратегії, спрямована на те, щоб схилити Україну до капітуляції. Кількість біженців, які виїхали з України від початку повномасштабного російського вторгнення станом на 28 квітня 2022 р. становить 5429739 осіб. Найбільше українців виїхало до Польщі (2,9 млн.), Румунії (774094), Угорщині (489754), Молдові (433214) та Словаччині (354329) осіб (Бруснецова, 2022, с. 843). Переважна більшість з цих людей водночас втратила роботу та засоби до існування, що є складною соціальною проблемою. Враховуючи наявну міграційну тенденцію, а також зниження рівня народжуваності та збільшення темпів еміграції населення ще в передвоєнні роки, відмічаємо, що частка пенсіонерів у найближчому майбутньому може стати більшою за частку працездатного населення. В довгостроковому вимірі наша економіка потребуватиме додаткової робочої сили, в тому числі й з-за кордону.

Глобальна загроза для людства в наслідок вторгнення Росії – це безпосередньо ядерний тероризм та шантаж всіх країни світу. Російські окупанти відразу з початком вторгнення в Україну поставили світ на межу нової ядерної катастрофи. Вони захопили атомні об'єкти, чітко знаючи, що будь-який постріл або технологічний збій можуть призвести до мільйонів жертв. Міжнародні наглядові органи, зокрема МАГАТЕ, нічим не зарадили, щоб зупинити ядерний тероризм Росії.

З початком активної фази війни Росії проти України в 2022 р., мінімізація або відмова від імпорту енергоресурсів з РФ стали визначним чинником безпеки для Європи і світу. Сьогодні існують три основні шляхи, якими можна позбутися від енергетичної залежності:

- диверсифікація поставок енергоресурсів і сировинних товарів;
- енергоефективність;
- розвиток внутрішнього потенціалу відновлюваних джерел енергії.

ЄС імпортує 90% споживаного природного газу. А частка РФ в імпорті газу до Євросоюзу становить 45%. Країна-агресор також постачає до ЄС 25% нафти, 45% вугілля та 20% урану. У 2021 р. витрати ЄС на російські енергоносії склали 99 млрд євро. Протягом місяця від початку війни, попри заклики окремих держав застосувати жорсткі санкції, країни ЄС додатково витратили понад 18 млрд євро на закупівлю енергоносіїв в РФ (Бруснецова, 2022, с. 843-845).

На території України зараз працюють чотири атомні електростанції: Рівненська, Хмельницька, Південно-Українська, Запорізька, – всього 12 атомних блоків. Додатково на території Чорнобильської АЕС розташовані сховища ядерних відходів. Стан цих об'єктів у зв'язку з війною невідомий. Ведення будь-яких бойових дій біля атомних електростанцій становить пряму загрозу їхньому можливому знищенню та поширенню радіоактивного забруднення, включаючи транскордонне. Також в Україні розміщено 465 хвостових та осадкових сховищ. Це об'єкти підвищеної небезпеки, що зберігають 6 млрд. тон відходів, частина з яких високотоксичні речовини (Лубкович та Потіха, 2022, с. 83-84). У разі знищення захисту, частина об'єктів може стати джерелами транскордонного забруднення. З їх руйнуванням – ліквідація аварії неможлива. Особливе занепокоєння також викликають підприємства хімічного фенолу й сховища відходів із високим його вмістом. Ефект доміно може бути створено через вибухи (послідовне знищення прилеглих небезпечних об'єктів). У небезпеці перебувають й металургійні підприємства. Близько Дністра розташовані сховища відходів із залишками сірчаної руди. Це пряма небезпека не лише для України. Все це вказує на пряме порушення українського екологічного законодавства, прав людини, ядерної безпеки та миру в усьому світі.

Отже, сьогодні в умовах повномасштабної війни РФ на території України відбувається порушення рельєфу, руйнування ґрунту, забруднення й отруєння повітря та води, знищення рослинного і тваринного світу. Війна в Україні – це катастрофа для цілого континенту. Масові руйнування української екосистеми російськими окупантами, наслідки яких ми зможемо оцінити лише з часом, призведуть й до нанесення шкоди природі інших країн, нашим близьким і далеким сусідам протягом багатьох років. Об'єктивна оцінка рівня екологічної ситуації нині є неможливою у тих областях, де ведуться активні бойові дії, тому важко спрогнозувати шляхи її можливого виправлення (Лубкович та Потіха, 2022, с. 84).

Важливою загрозою для економічного сектору діяльності України є дефіцит коштів на фінансування відновлення та відбудови зруйнованої інфраструктури України під час війни. За даними прем'єр-міністра України, які він озвучив на Міжнародному економічному форумі (Київ, 2023 рік), дефіцит бюджету у 2023 році (січень – жовтень) склав 20% (Брайковська, 2023, с. 66). Проблеми дефіциту бюджету як в період військових дій, так і в післявоєнний період, можуть бути вирішені лише при допомозі наших країн-партнерів, основними з яких є США, Велика Британія, країни ЄС, а також і інших більше 50 країн і міжнародних організацій, які є донорами України. Вступ України до ЄС і НАТО практично усуне проблему дефіциту коштів, до цього часу потрібно й українцям суттєво покращити економіку країни для забезпечення профіциту коштів бюджету у післявоєнний період.

Серед найбільш вагомих загроз за їх впливом на економіку країни та галузі господарювання у післявоєнний період може бути дефіцит робочої сили у зв'язку з втратами на війні, виїздом біженців за кордон, переводом значної кількості підприємств і, відповідно, працівників за кордон. Згідно з дослідженнями Центру економічної стратегії (ЦЕС) разом з партнерами європейських організацій, на жовтень 2023 р. від 5,6 млн до 6,7 млн українців залишається за кордоном. В Україну можуть не повернутися до 3,3 млн біженців. За розрахунками – це може знизити на 7% ВВП України щорічно. Сьогодні у Німеччині перебувають приблизно 1,2 млн біженців, Польщі – близько 1 млн, Чехії – 340 тис, Іспанії – 180 тис, Італії, Болгарії – по 160 тис, США – 280 тис, Канаді – 235 тис. Майже половина біженців – діти. Це привело до скорочення робочого капіталу України на 22% (Брайковська, 2023, с. 66-67).

До основних глобальних проблем також ще можна додати проблему голоду, забезпечення екологічної стабільності, соціальні проблеми та економічні проблеми, політичні проблеми, деградацію земель, проблеми подолання відсталості країн, що розвиваються і т. ін. (Хаєцька, 2024, с. 318).

У наш час наслідки відносного й абсолютного зростання населення світу одержали таку актуальність, що отримали статус глобальної проблеми. Саме народонаселення розглядається багатьма фахівцями як один з головних факторів, який не тільки перешкоджає задоволенню матеріальних потреб, але й загрожує самому виживанню цивілізації. До причин різкого підвищення чисельності населення у країнах, що розвиваються, фахівці відносять: ранні шлюби (наприклад, згідно із законодавством Ірану, чоловікам дозволяється вступати до шлюбу з 9 років, жінкам – з 12); вплив релігії; традиції до створення багатодітних сімей; заборона абортів. Згідно з міжнародною статистикою, зараз щорічно народжується приблизно 130 млн чол., а помирає – 50 млн чол. Отже, абсолютний природний приріст дорівнює 80 млн чол. При збереженні таких темпів через 2 століття вся поверхня суші планети може бути заселена з щільністю – 1 чол. на 1 кв. м. (Голіков, 2016, с. 9-10).

За прогнозами вчених, уже до 2025 р. чисельність населення досягне 8,3 млрд чол., а у 2050 р. – 9,2 млрд чол. (Голіков, 2016, с. 10). Скільки людей може прогодувати Земля? Є багато думок з цього питання, від найпесимістичніших (1 млрд і менше) до дуже оптимістичних (25 млрд чол.). За різними методиками розрахунків, що використовувалися окремими вченими Римського клубу, максимальна чисельність населення, яку може витримати Земля, – 9-12 млрд чол. Але член цього клубу, академік С. Капіца, вважає, що «при розумних припущеннях Земля може підтримувати протягом тривалого часу до 15-25 млрд людей» (Голіков, 2016, с. 10).

Економічне зростання планети в найближчі 20 років не перевищить 2–3% ВВП на рік. Середні темпи росту найбільших країн Євразії прогноуються на рівні 1,5–2%, Китаю – 3,5%. Для відсталих країн така швидкість означає пастку бідності. Китай та Індія на відміну від України встигли зробити економічний ривок у попередні десятиліття, тому ВВП на душу китаїця через 30 років становитиме 79 тис. дол. США – лише в два рази менше середнього доходу американця. Україна, маючи мізерний стартовий рівень за середніх темпів зростання, залишиться далеко позаду азійських країн (Алексеева, 2017, с. 36-37).

Саме багаті країни інвестують великі суми в наукові дослідження й розробки, які роблять їх основними двигунами технічного прогресу. У грошовому вираженні лідерами за паритетом купівельної спроможності є США та Китай – 480 та 371 млрд. дол. США на рік відповідно проти 2,5 млрд. дол. США в Україні (Алексеева, 2017, с. 37).

Аналіз наявних тенденцій у характері споживання продуктів харчування і води на душу населення показує прогнозовані масштаби продовольчої проблеми протягом наступних двох десятиліть. За оцінками експертів, попит на продукти харчування до 2030 р. повинен збільшитися більше ніж на 35%, а майже половина населення світу житиме в областях із гострим дефіцитом води (Алексеева, 2017, с. 37). Накопичення таких проблем містить суттєві загрози для глобального розвитку та існування людства.

Серед ресурсозберігаючих технологій слід звернути особливу увагу на сонячну енергію. Маючи істотну здатність до зростання, вона може зруйнувати глобальне енергетичне навколишнє середовище, якщо досягне конкурентоспроможної вартості з електрикою, виробленою з інших джерел енергії (Алексеева, 2017, с. 37).

Зважаючи на російсько-українську війну, можна припустити, що XXI ст. може виявитись більш ядерним. Війна показує серйозні проблеми в системах глобальної та регіональної безпеки. Ядерна зброя розповсюджується по світу та несе загрозу суверенітету країн. Світова система безпеки не може контролювати ядерну зброю та атомну енергію, тому варто запровадити нову конфігурацію світової безпеки, яка контролюватиме їх світове використання.

Актуальною глобальною проблемою є і екологічна безпека, яка в умовах глобалізації, диспропорцій в економічному та ресурсному потенціалі країн, зростанні чисельності та міграції населення посилюють загрозу людству в довгостроковій перспективі та призводить до негативних наслідків: глобальних змін клімату, руйнування озонового шару атмосфери, забруднення Світового океану, зміні чисельності населення, розповсюдження ядерної, хімічної, біологічної, космічної, екологічної зброї, зростання обсягів споживання ресурсного й енергетичного забезпечення (Хаєцька, 2024, с. 320).

До міжнародних екологічних проблем належать процеси трансграничного забруднення навколишнього природного середовища внаслідок випадання кислотних дощів, використання міжнародних водойм, зокрема рік, басейни яких охоплюють території декількох держав, і, нарешті, такі глобальні екологічні проблеми, як захист озонового шару Землі або глобальне потеплення клімату. Перелічені глобальні екологічні проблеми привертають велику увагу в науці, політиці й суспільстві, що зумовлює необхідність формування передумов у гарантуванні екологічної безпеки держав світу, враховуючи пріоритетність глобальної екологічної політики.

Глобалізація є об'єктивним історичним процесом інтеграції людства та зорієнтована на отримання прибутків, максимальних прибутків і мультиприбутків. Подібна пріоритетність глобалізації світу призвела до екологічної кризи, яка наближається до екологічної катастрофи, що засвідчують природні катаклізми в усіх регіонах світу. Існуючі негативні тенденції перебувають запровадження заходів на рівні кожної держави і регіону з метою нівелювання екологічних загроз і збереження довкілля, гарантування національної безпеки (Студентський науковий вісник, с. 4-5).

Явище торгівлі людьми пов'язане з інтересами усіх регіонів, держав і народів. Сьогодні воно набирає щораз більших масштабів і щораз ганебніших і жахливіших форм. Торгівля людьми є проблемою об'єктивного характеру, яка виникла та розвивається на матеріальній

основі. Головними чинниками її виникнення є економічні, як у країнах походження, так і в країнах призначення та транзиту. Зокрема, це: катастрофічна бідність та безробіття, відсутність перспективи подальшого сталого економічного розвитку (у країнах походження); великі темпи розвитку економіки, постійно зростаючий попит на дешеву робочу силу; великі прибутки, які отримують організовані злочинні угруповання від торгівлі людьми, що в деяких країнах граничить з рівнем ВВП (у країнах призначення); глобалізація економіки та прибутки від організації протизаконною діяльністю (в країнах транзиту); корупція в органах влади, розвиток окремих видів індустрії, зокрема, туризму (в трьох групах країн). Причини появи таких проблем пов'язані з загальними тенденціями розвитку НТП, світового господарства, виробничих сил та ін. В основі формування проблеми торгівлі людьми знаходяться протиріччя глобальних масштабів у різних сферах суспільного життя. Торгівля людьми, в свою чергу, спричинює ще більше загострення проблем у деяких сферах та глобальні проблеми загалом. На сучасному етапі протидія торгівлі людьми відбувається на всіх рівнях – від центрального (державного) до глобального на рівні міжнародних організацій. Зокрема, основними міжнародними організаціями, які протидіють поширенню явища, є: ООН, МОП, Міжнародний кримінальний суд, Рада Європи, ОБСЄ, ЄС (Краєвська та Базів, 2012, с. 114-115).

Висновки. Незважаючи на те, що між основними поняттями, які розглядаються в роботі, пробігають можливі концептуальні злиття, важливим є їхнє розрізнення. Глобальні виклики – це явища, які містять потенційну небезпеку для світу, на які потрібно реагувати, вони є взаєморозуміючими до глобальних загроз, які трактуються як такі, що несуть за собою руйнування частини або й всього людства. Глобальні проблеми – це ті, які є всезагальними та вирішення яких залежить від самого розвитку загальнолюдської цивілізації, тобто вони породжують певні завдання, які є можливими до виконання в залежності від зусиль суб'єктів глобалізації та витрачення ресурсів. До того ж глобальні проблеми можуть створювати глобальні загрози.

Основними викликами і загрозами, які виникають в сучасному міжнародному середовищі, є міжнародний тероризм, кібертероризм, зростання міжнародної злочинності, боротьба з піратством, торгівля людьми і т. д.

Важливий висновок широкомасштабної російсько-української війни полягає в тому, що сучасний світ стрімко змінюється і через глобальний вимір цієї війни він став зовсім не схожий на той, до якого усі звикли раніше. Війна задемонструвала послаблення звичних основ міжнародного порядку, наростання хаосу, безпорядків у ситуації загострення ризиків і загроз. Російсько-українська війна в ряду з іншими глобальними проблемами такими як демографічні, що пов'язані з вибуховим приростом населення, технологічні (пов'язані з інвестуванням великих сум в науково-технічний прогрес), екологічні (зміна клімату, забруднення Світового океану та навколишнього середовища) і т. д. Глобальні проблеми, виклики та загрози є явищами багатогранними, які пронизують аспекти всіх сфер життя, тому це є широким полем для подальших досліджень, особливо у контексті подальшого розгляду подій російсько-української війни.

Використані джерела:

1. Гончарова, Т. О. (2017). Економічні аспекти глобальних проблем та їх вплив на економічний розвиток України. Актуальні проблеми сучасної науки і правоохоронної діяльності. Харків. С. 231–234. https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2017/pdf/123.pdf
2. Бруснецова, О. А. (2022). Глобальні виклики російсько-української війни. С. 840–847. <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6322/13357-1?inline=1>
3. Зозуля, І. В. (2023) Глобальний, регіональний та національний виміри російсько-української війни. Форум Права. № 1 (74). С. 52–67. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3f045822-13c0-4497-b019-33ec9b68512e/content>
4. Лубкович, Н. З., Потіха, О. Б. (2022). Загроза техногенної катастрофи в умовах російсько-української війни. II Міжнародна наукова конференція «Воєнні конфлікти та техногенні катастрофи: історичні та психологічні наслідки». С. 82–84. https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/37895/2/MCTD_2022_Potikha_O-Threat_of_technogenic_disaster_82-84.pdf

5. Антиненко, І. В. (2020). Загрози і виклики сучасних глобалізаційних процесів для національних держав: до проблеми державного управління політичними ризиками. *Актуальні проблеми державного управління*. № 1 (57). С. 174–180. [file:///C:/Users/Asus/Downloads/20338-Article%20Text-37074-1-10-20220930%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/20338-Article%20Text-37074-1-10-20220930%20(3).pdf)
6. Голюков, А. П. (2016). Глобальна демографічна проблема сучасності: стан та перспективи. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна*. С. 8–12. [file:///C:/Users/Asus/Downloads/6573-Article%20Text-13251-1-10-20161025%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/6573-Article%20Text-13251-1-10-20161025%20(1).pdf)
7. Алексеева, Т. І. (2017). Аналіз впливу глобальних проблем людства на економіку країн в умовах глобалізації. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. Вип. 13. С. 35–42. https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/7.pdf
8. Ситник, Г. П. (2023). Воєнно-політичні конфлікти та міжнародна безпека: курс лекцій. К: ТОВ «САК Лтд.». 92 с. https://ipacs.knu.ua/pages/dop/336/files/fl_eb24e2-deff-4a31-ad06-9848419f8d2c.pdf
9. Хаєцька, О. П. (2024). Проблеми та перспективи глобалізації, глобальні проблеми людства. *Економічний простір*. № 189. С. 316–322. <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1430/1376>
10. Управління та адміністрування в умовах протидії гібридним загрозам національній безпеці: Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 22 листопада 2023 року). Київ: ДУІТ, ХНУРЕ, МНТУ. 821 с. https://files.duit.edu.ua/uploads/%D0%A1%D0%B0%D0%B9%D1%82/3_%D0%9D%D0%90%D0%A3%D0%9A%D0%90/conferences/international-scientific-and-practical-conferences/hybrid-threats-23-11-2023.pdf
11. Студентський науковий вісник. Випуск 2 (19). Частина 2. Економічні науки. Миколаїв, 2019. 254 с. https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_rob/studentresearchjournal165.pdf
12. П'янкова, О. В. (2015). Глобальні ризики: вплив на економіку України. *Проблеми економіки підприємств в сучасних умовах: матеріали XI Міжнар. наук.-практ. конф., 21–22 травня 2015 р.: тези доп. К.: НУХТ*. С. 33–35. <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bcfaac29-23c5-430a-9556-c2efca6aa05/content>
13. *Політологія: Підручник / За ред. М. М. Вегеша*. К.: Знання, 2008. 556 с. https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33791/1/02081264_osnovi_politologiji.pdf
14. Івашов, М. Ф. (2012). Виклики і загрози епохи глобалізації. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Т. 186. Вип. 174. С. 84–88. file:///C:/Users/Asus/Downloads/Npchdu_2012_186_174_18.pdf
15. Сардак, С. Е. (2010). Сучасні глобальні загрози та економічний розвиток. *Бізнес інформ*. № 11. С. 84–86. <https://philarchive.org/archive/SAR-106>
16. Шевченко, О. (2017). Глобальні виклики сучасності: проблема класифікації та пріоритетизації. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії*. № 1. С. 137–153. <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/47/39>
17. Краєвська, О., Базів, Н. (2012). Торгівля лодьми як глобальна проблема сучасності. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. Вип. 31. С. 111–117. https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/VLNU_Mv_2012_31_15.pdf
18. Добровольська, П. А. (2021). Прояви глобальних небезпек світу. С. 40–43. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10249/1/40-43.pdf>
19. *Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України (2013)*. Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. А. Резнікова; За заг. ред. К. А. Кононенка. К.: НІСД. 64 с. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-06/0626ks_dop.pdf
20. Федина, С. (2017). Виклики безпеці у сучасних міжнародних відносинах. *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*. Вип. 42. С. 123–130. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/download/7715/7701>
21. *Трансформація міжнародної безпеки: сучасні виклики та загрози*. (2018). Матеріали міжнародної наукової конференції. Львів, 22–23 березня 2018 р. Упорядники: М. Мальський, Р. Вовк, О. Кучик, П. Байор. Львів: Факультет міжнародних відносин ЛНУ імені Івана Франка, 187 с. https://www.ispc.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/Conf_-22-03-18.pdf

References:

1. Goncharova, T. O. (2017) *Ekonomichni aspekty hlobalnykh problem ta ich vplyv na ekonomichniy rozvytok Ukrainy [Economic aspects of global problems and their influence on the economic development of Ukraine]*. Aktualni problemy suchasnoi nauky i pravoohoronnoi diyalnosti. Harkiv. S. 231–234. https://univd.edu.ua/general/publishing/konf/17_05_2017/pdf/123.pdf [in Ukrainian].
2. Brusniyetova, O. A. (2022) *Hlobalni vyklyky rosiysko-ukrainskoi viiny [Global challenges of the Russian-Ukrainian war]*. S. 840–847. <http://www.baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/237/6322/13357-1?inline=1> [in Ukrainian].
3. Zozulia, I. V. (2023) *Hlobalnyi, rehionalnyi ta natsionalnyi vymiry rosiysko-ukrainskoi viiny [Global, regional and national dimensions of the Russian-Ukrainian war]*. Forum Prava. № 1 (74). S. 52–67. <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3f045822-13c0-4497-b019-33ec9b68512e/content> [in Ukrainian].
4. Lubkovich, N. Z., Potikha O. B. (2022) *Zahroza technohennoi katastrofy v umovach rosiysko-ukrainskoi viiny [The threat of man-made catastrophe in the conditions of the Russian-Ukrainian war]*. II Mizhnarodna naukova

konferentsia «Voyenni konflikty ta technohenni katastrofy: istorychni ta psiholohichni naslidky». S. 82–84. https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/37895/2/MCTD_2022_Potikha_O-Threat_of_technogenic_disaster_82-84.pdf [in Ukrainian].

5. Antynenko, I. V. (2020) Zahrozy i vyklyky suchasnykh hlobalizatsiynykh protsesiv dlya natsionalnykh derzhav: do problemy derzhavnogo upravlinnia politychnyvy ryzykamy [Threats and challenges of modern globalization processes for national states: to the problem of state management of political risks]. Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia. № 1 (57). S. 174–180. [file:///C:/Users/Asus/Downloads/20338-Article%20Text-37074-1-10-20220930%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/20338-Article%20Text-37074-1-10-20220930%20(3).pdf) [in Ukrainian].

6. Holikov, A. P. (2016) Hlobalna demografichna problema suchasnosti stan i perspektyvy [The global demographic problem of today: state and prospects]. Visnyk HNU im. V. N. Karazina. S. 8–12. [file:///C:/Users/Asus/Downloads/6573-Article%20Text-13251-1-10-20161025%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Asus/Downloads/6573-Article%20Text-13251-1-10-20161025%20(1).pdf) [in Ukrainian].

7. Alekseyeva, T. I. (2017) Analys vplyvu hlobalnykh problem liudstva na ekonomiku krain v umovakh hlobalizatsii [Analysis of the impact of global problems of humanity on the economy of countries in the conditions of globalization]. Svitove gospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny. Vyp. 13. S. 35–42. https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/7.pdf [in Ukrainian].

8. Sytnyk, H. P. (2023) Voyenno-politychni konflikty ta mizhnarodna bezpeka kursu lektsiy [Military and political conflicts and international security: a course of lectures]. K: TOV «SAK Ltd.» 92 s. <https://ipacs.knu.ua/pages/dop/336/files/f1eb24e2-deff-4a31-ad06-9848419f8d2c.pdf> [in Ukrainian].

9. Khayetska, O. P. (2024) Problemy ta perspektyvy hlobalizatsii, hlobalni problemy liudstva [Problems and prospects of globalization, global problems of humanity]. Economichni prostir. № 189. S. 316–322. <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/1430/1376> [in Ukrainian].

10. Upravlinnia ta administruvannya v umovakh protydiv hibrydnym zahrozam natsionalny bezpetsi [Management and administration in the conditions of countering hybrid threats to national security]: Materialy IV Mszhnarodnoi naukovy-praktychnoi konferentsii (m. Kyiv, 22 lystopada 2023 r. Kyiv: DUIT, KHNURE, MNTU. 821 s. https://files.duit.edu.ua/uploads/%D0%A1%D0%B0%D0%B9%D1%82/3_%D0%9D%D0%90%D0%A3%D0%9A%D0%90/conferences/international-scientific-and-practical-conferences/hybrid-threats-23-11-2023.pdf [in Ukrainian].

11. Studentskyi naukovyi visnyk [Student scientific bulletin]. Vypusk 2 (19). Chastyna 2. Economichni nauky. Mykolaiv, 2019. 254 s. https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_rob/studentresearchjournal165.pdf [in Ukrainian].

12. Piankova, O. V. (2015) Hlobalni ryzyky: vplyv na ekonomiku Ukrainy [Global risks: impact on the economy of Ukraine]. Problemy ekonomiky pidpriemstv v suchasnykh umovakh: materialy XI Mizhnar. nauk.-prakt. konf. 21-22 travnia 2015 r.: tezy dop. K.: NUCHT. S. 33–35. <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bcfaac29-23c5-430a-9556-c2efcaf6aa05/content> [in Ukrainian].

13. Politolohia: Pidruchnyk [Political Science: Textbook] / Za red. M. M. Vehesha. K.: Znannia, 2008. 556 s. https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/33791/1/02081264_osnovi_politologiji.pdf [in Ukrainian].

14. Ivashov, M. F. (2012) Vyklyky i zahrozy epochy hlobalizatsii [Challenges and threats of the era of globalization]. Naukovi pratsi Chornomorskoho derzhavnogo universytetu imeni Petra Mohyly kompleksu «Kyievo-Mohylianska akademiya». T. 186. Vyp. 174. S. 84–88. file:///C:/Users/Asus/Downloads/Npchdu_2012_186_174_18.pdf [in Ukrainian].

15. Sardak, S. E. (2010) Suchasni hlobalni zahrozy ta ekonomichni rozvytok [Modern global threats and economic development]. Biznes inform. № 11. S. 84–86. <https://philarchive.org/archive/SAR-106> [in Ukrainian].

16. Shevchenko, O. (2017) Hlobalni vyklyky suchasnosti: problema klasyfikatsii ta priorityzatsii [Global challenges of modernity: the problem of classification and prioritization]. Mizhnarodni vidnosyny, suspilni komunikatsii ta rehionalni studii. № 1. S. 137–153. <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/47/39> [in Ukrainian].

17. Kraievska, O., Baziv N. (2012) Torhivlia liudmy iak hlobalna problema suchasnosti [Human trafficking as a global problem of our time]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seria mizhnarodni vidnosyny. Vyp. 31. S. 111–117. https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/VLNU_Mv_2012_31_15.pdf [in Ukrainian].

18. Dobrovolska P. A. (2021) Proiavy hlobalnykh nebezpek svitu [Manifestations of global dangers to the world]. S. 40–43. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/10249/1/40-43.pdf> [in Ukrainian].

19. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України [International security environment: challenges and threats to Ukraine's national security] / В. О. Parakhonskyi, Н. М. Yavorska, О. А. Reznikova; За заг. ред. К. А. Kononenko. K.: NISD, 2013. 64 s. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2013-06/0626ks_dop.pdf [in Ukrainian].

20. Fedyna, S. (2017) Vyklyky bezpetsi u suchasnykh mizhnarodnykh vidnosynakh [Security challenges in modern international relations]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seria mizhnarodni vidnosyny. Vyp. 42. S. 123–130. <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/download/7715/7701> [in Ukrainian].

21. Transformacia mizhnarodnoi bezpeky: suchasni vyklyky ta zahrozy [Transformation of international security: contemporary challenges and threats]. Materialy mizhnarodnoi naukovoi konferentsii. Lviv, 22-23 bereznia 2018 r. Uporiadnyky: M. Malskyi, R. Vovk, O. Kuchyk, P. Bayor. Lviv: Fakultet mizhnarodnykh vidnosyn LNU imeni Ivana Franka, 2018. 187 s. https://www.ispc.org.ua/wp-content/uploads/2018/03/Conf_-22-03-18.pdf [in Ukrainian].

Anna Karnaukh,

Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the Department of Political Sciences of the Educational and Scientific Institute of Law and Political Science of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University

Bohdan Vovk,

student of the Political Science major at the Educational and Scientific Institute of Law and Political Science of Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University

Globalization Challenges And Global Problems Of The Modern World

The relevance of the topic of the article lies in the fact that recently our planet is increasingly under threat, a number of global problems on which the future of humanity depends and which still remain unsolved is expanding. They manifest themselves on a global scale and concern all international aspects. The essence of the danger of the Russian-Ukrainian war, which entails losses and many serious global consequences that violate the world order, is also relevant within the framework of this topic. The modern phase of this global war has thrown a total challenge to the modern globalization of the world. Russia's military invasion of Ukraine can be seen as the culmination of a conflict caused by a civilizational choice, which is taking place against the background of crisis phenomena of a global nature.

The purpose of the article is to clarify the features of global challenges and problems, how they flow under globalization processes and to understand their significance in the modern world. This also includes the determination of current threats and challenges of modern globalization processes and what damage they can cause to the stable development of a global civilization.

Keywords: *global challenges, global threats, global problems, global risks, world order, international terrorism, the global dimension of war.*

<https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series22.2024.35.13>

УДК 32:339.92 (474)

Тарас Захаров,

аспірант кафедри політичних наук, Український державний університет імені Михайла Драгоманова,

ORCID: 0009-0006-8522-0310 ; email: Zakharovt@ukr.net

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ЯК ФАКТОР СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: ДОСВІД БАЛТІЙСЬКИХ КРАЇН

У статті аналізуються особливості інтеграційних процесів Литви, Латвії та Естонії до Європейського Союзу, а також можливість використання їхнього досвіду в євроінтеграційних процесах України, які сьогодні є особливо актуальними в контексті військової агресії Російської Федерації. Досліджується вплив розширення Європейського Союзу на схід після розпаду Радянського Союзу на економічну та міграційну політику балтійських країн, оцінюється спроможність економічних інституцій до подолання наслідків фінансово-економічних криз. Висвітлюються виклики державності в процесі посткомуністичної трансформації країн Балтії на початку ХХ ст., а також розглядаються сучасні тенденції та перспективи економічного співробітництва між Україною та Європейським Союзом з використанням сучасних методів оцінки. Динамічний євроінтеграційний шлях України актуалізував пошук оптимальної «некласичної» моделі приєднання до Європейського Союзу з дотриманням розумних часових рамок. Показано, що модель поетапного приєднання є найбільш цілісно-узгодженою та логічно-структурованою концепцією, яка може забезпечити передбачуваний прогрес на шляху до членства в Європейському Союзі. Доведено на прикладі країн Балтії, що членство в Європейському Союзі стимулює модернізацію та економічний розвиток, що відтак веде до поліпшення рівня життя суспільства. Двадцятирічне членство балтійських країн в Європейському Союзі свідчить про успішні трансформаційні процеси, що дозволить і Україні врахувати поточні економічні виклики в контексті розвитку економічної її політики в умовах російської військової агресії.

Ключові слова: *інтеграційні процеси, Європейський Союз, економічна політика, країни Балтії, військова агресія.*

Вступ. Сучасний світовий порядок базується на зростанні значення інтеграційних процесів в економічній політиці держав. В Україні, як європейській державі з тисячолітньою історією взаємних політичних, економічних і соціальних зв'язків із країнами Заходу, вже більш як три десятиліття одним із важливих факторів економічної політики є євроінтеграційні процеси. Проте лише крайньому десятиріччю, після Революції Гідності, притаманні конкретні кроки щодо розбудови інтеграційної співпраці України з